

УДК: 159.923:78

А. В. Сергієнко

ГЕНЕЗИС РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

З найдавніших часів супроводжують історію людства міркування про сутність мистецтва і його значення у формуванні особистості. Зародження ідей музично-естетичного виховання почалося в Стародавньому світі. На Стародавньому Сході склалися свої специфічні особливості, уявлення про красу, музику, виховання. У цей період естетичні ідеї були пов'язані з міфологією, носили космологічний характер. Найбільше значення надавалося музиці як засобу виховання. Численні міфи розповідають нам про навчання людини співу, музиці, танцю, про змагання з богами в області музики, поезії, співу. Так, наприклад, Стародавній Єгипет показав чудові зразки сполучення хорового співу з танцем, інструментальною музикою. Єгиптяни одними з перших почали використовувати музику для виховання. Давньокитайська естетична думка вбачала в музиці значення моральне й виховне. Китайський філософ Конфуцій пише: „Починай освіту з поезії, зміцнюй її церемоніями й завершуй музикою” [2].

Зазначимо, засобами естетичного переживання в Стародавній Індії вважали поезію, танець, музику. Тут уважалося, що музичний добуток повинен відповідати духу виконавця, його віку. Особливе місце приділялося навчанню й грі на музичних інструментах, навчанню співу й танцям. У системі виховання Стародавньої Греції також була значною роль музики й образотворчого мистецтва. І навіть мала місце практика лікування мистецтвом, зокрема, музичним й образотворчим. Колиски цивілізації – Китай, Індія, Єгипет, Греція широко застосовували цілющу силу мистецтва: лікарі й жерці, філософи й музиканти використовували звуки музики для лікування. Перший теоретик музики давньогрецький філософ Піфагор відкрив механізм впливу музики на емоційний стан людини. „Від Піфагора бере початок традиція порівнювати громадське життя з музичним ладом і музичним інструментом” [2]. Отже, музично-естетичні ідеї Стародавнього світу були невіддільні від людей, мали важливе значення не тільки в справі виховання, але й у практиці лікування, а їхня важливість підкреслюється створенням спеціальних навчальних закладів музики й танцю.

Варто зазначити, із часом потрібен був новий погляд на людину, її виховання й освіту. В античні часи отримали подальший розвиток естетичні ідеї, на базі яких будувалися уявлення про організацію й проведення естетичного виховання. Естетичне виховання стає частиною виховання й освіти людини, з'являються системи естетичного й музично-естетичного виховання, у яких визначаються завдання й засоби

виховання й навчання. В античному суспільстві мета виховання полягала у формуванні гармонічної людини, у зв'язку із чим не просто естетичне, а скоріше музично-естетичне виховання займало центральне місце. „*Μουσικησικη*”, так називали освічену людини, що з грецької перекладається як „той, хто одержав виховання за допомогою музичного виховання (мистецтва)” [4].

Роль мистецтва у вихованні, його основні принципи визначалися іменитими філософами античності (Аристотель, Демокрит, Платон, Піфагор, Сократ). Мистецтво, на думку Аристотеля, має пізнавальні, виховні впливи, приносить людям естетичне задоволення. Викладаючи свою систему естетичного виховання, Аристотель основним засобом такого визначив музику. Він вважав, що естетичне виховання забезпечує гармонійний розвиток особистості, робить людину громадянином і сприяє розвитку розумної діяльності [4]. Саме в Аристотеля музика вперше одержала значення музичного мистецтва, що володіє великою виховною силою. Так, наприклад, говорить Аристотель про виховання характеру: „...хоча можна користуватися всіма ладами, але застосовувати їх варто не однаковим образом. Для виховання потрібно звертатися до тих ладів, які більш за все відповідають етичним мелодіям, для аудиторії ж слухачів, коли музичний добуток виконується іншими особами, можна користуватися й практичними й ентузіастичними мелодіями” [4]. Таким чином, музика, драма, живопис одержали активний розвиток у Древній Греції, що сприяло духовному розвитку суспільства. Отже, у період античності обов'язковими елементами естетичного виховання є вивчення музики, співу, малювання, риторики, навчання грі на музичному інструменті, гімнастиці, а також простежується зв'язок естетичного й музичного з розумовим і моральним вихованням.

Значимо, нові історичні умови сприяли розвитку естетичної думки в Середні віки. Безумовно, на духовну культуру наклали свій відбиток феодальні відносини. Мистецтво стало змушене підкорятися релігії, адже, церква почала активно впливати на мистецтво, різко заперечуючи елементи танцю, жесту, руху. Фома Аквінський, глибоко засвоївши положення аристотелевської системи естетичного виховання, розвиває ідею про те, що мистецтво є наслідування, засіб пізнання, розвитку естетичного почуття. Варто звернути увагу на описане Іоанном Златоустом переживання церковної музики, а особливо на констатацію ним чистоти й височини духовного наспіву, що цілком охоплює слух, і людина повністю віддається пісні, що й указує на її естетичну силу [4]. Крім офіційного церковного естетичного виховання, центром якого були спеціальні церковні школи, було світське, яке розвивалося в зрілому європейському середньовіччі у двох напрямках: у цехових, ремісничих школах, у яких учні здобували музично-поетичні знання поряд з головним майстровим та у середовищі феодалів, що знайшло відображення в лицарському мистецтві трубадурів, труверів, мінезингерів.

Цікавим є те, що у середньовіччі проводиться думка про єдність естетичного, етичного й інтелектуального виховання, основним засобом якого визначається музика. У середньовічних університетах весь процес навчання будується навколо семи вільних мистецтв. Естетичне виховання даного періоду характеризується зближенням філософії, мистецтва й педагогіки, естетичного, етичного й інтелектуального. Саме в цей час музика, що розглядалась довгий час, як наука в одному ряді з математикою й астрономією, стала воістину „музичним мистецтвом” з погляду її естетичної природи, виникло уявлення про художню насолоду [7].

В епоху Відродження формуються гуманістичні погляди в суспільстві й центральне місце в мистецтві знову займає музика, живопис, розвиваються література, архітектура, театр.

З огляду на вищезазначене, можна стверджувати, що оволодіння мистецтвом стає складовою частиною освіти людини. І тут уперше в історії педагогіки найважливіші освітні вимоги стали пред’являтися не тільки філософам, ученим і політикам знатного походження, а людям мистецтва. Система художньої освіти була вибудована на освоєнні таких дисциплін, як філософія, історія, література, латинь, право, медицина, анатомія, астрономія, оптика, арифметика, геометрія. Такий підхід до освіти значно просунув уперед розвиток педагогічної думки [11].

Варто відзначити те, що, мабуть, особливий внесок внесли в теорію музично-естетичного виховання видатні педагоги Я. Коменський й І. Песталоцці, у яких естетичне є немаловажним чинником навчання, відповідно природодоцільності, оскільки процес пізнання, на їхню думку, починається з почуттєвих сприйнятів, спостережень, наочності, досвіду, то провідною педагогічною установкою є принцип гармонійного розвитку людини. Так, ідеї естетичного виховання органічно входять у педагогічне навчання й присутні у всіх основних творах Я. Коменського, що у своїй безсмертній праці „Велика дидактика” представив такий метод навчання, як метод мистецтв. А думка І. Песталоцці про те, що визначальною в естетичному розвитку є суб’єкт, що виховує, і сьогодні є актуальною для педагогічних досліджень [11].

В епоху Просвітництва декларувалося, що кожна людина може займатися яким-небудь видом мистецтва, при цьому підкреслювалася роль мистецтва й естетичного виховання в служінні національному благу (Ж. Руссо, Д. Дідро й ін).

На виховний потенціал музики звертав увагу Ш. Монтеск’є, відзначаючи, що музика має властивість бути вихователькою вдач, протидіє жорстокості, пом’якшує людську природу. Співзвучними думкам Ш. Монтеск’є є й ідеї К. Гельвеція, який вважав, що мистецтво сприяє моральному зростанню особистості й здатне запалити в людині „сильну пристрасть”, розбудити яскраві й сильні враження, а уява й фантазія, що виникли при цьому, створюють вищу форму художньої насолоди. Покладаючи на виконавця музичного твору місію вихователя

Д. Дідро відзначав, що виконавець повинен піднімати публіку до рівня гарної музики, а не йти на поводи у публіки („Уроки”). Єдність етичного й естетичного було принципом виховання Д. Дідро, інакше, можна мати гарний смак і розбещене серце. Англійська просвітня естетика в особі лорда Шефтсбері подарувала світу думку про те, що виховувати – значить показувати шлях до краси, і шлях цей лежить через почуття ентузіазму, все раціональне опирається на нього, воно (почуття!) - основа всього. Ідеалом виховання стає витончений художник, „моральний віртуоз”, що будує свій внутрішній світ за законами гармонії й краси.

Отже, у мислителів епохи Просвітництва естетичне виховання виділилося в самостійну проблему, під якою розумілося не просто заняття мистецтвом й уміння його сприймати, а засіб прилучення людини до культури взагалі [12, с. 157 – 223]. Так, ми можемо констатувати, що поступово музично-естетичне виховання в XVII – XVIII століттях визнається складовою частиною розвитку особистості.

В XIX столітті ідеї розвитку творчих здібностей людини, мистецтва, естетичної культури як засобу становлення людини одержують свій розвиток у працях І. Канта, Г. Фіхте, Ф. Гегеля та інших філософів. Особливо важливим нам представляється обґрунтування І. Кантом проблеми виховання цілісної гармонійної особистості. „Людина повинна бути культивованою” – таке педагогічне кредо І. Канта. Виховувати – це, виходить, виховувати особистість, гідну суспільства й таку, що має ціну у власних очах [11]. Метою естетичного виховання І. Кант вбачає у створенні культури щиросердних проявів, а особливу значимість у цьому процесі він надає мистецтву. У головному, хвилюючому багатьох, питанні про вплив естетичного на моральність, І. Кант, на наш погляд, дає найбільш аргументовану відповідь в „Критиці здатності судження”: образотворчі мистецтва й науки не роблять морально краще, а роблять їх культурніше, тим самим стримують прояв тиранічних почуттєвих схильностей, підкорюючи розуму; у боротьбі зі злом, що творить на нашому шляху природа й частково егоїзм людей, спонукає відчувати здатність до вищої мети, яка від нас прихована” [11]. Саме в цей період Ф. Шиллер уперше вживає термін „естетичне виховання”, пропонуючи розуміти під ним не тільки формування здатності розуміти мистецтво, але ще й припускає формування за його допомогою цілісної людини, що досягається естетичним вихованням. Свої програми естетичної (художньої) освіти пропонували й А. Сен-Симон, і Ш. Фур’є, особливо виділяючи роль театрального мистецтва для розвитку гармонійних здібностей людини. З моменту свого виникнення розглядає питання естетичного виховання людини й вітчизняна естетико-педагогічна думка. Безумовно, особливості розвитку російської державності, її багатівіковий розвиток відбилися в естетичних ідеях, які, відрізняючись своєю своєрідністю, розвивалися в руслі світової естетичної і педагогічної думки, світової культури [7].

На жаль, проблеми естетичного виховання на російському ґрунті в історичному аспекті вивчені недостатньо широко. Зауважимо, що, швидше за все естетичне виховання в Древній Русі здійснювалося через засвоєння народної етики й естетики, участь у ритуалах й обрядах. Пісні, сказання, билини, ремесла, постійне спілкування із природою всіляко розвивали художній смак людей.

У давньоруських добутках „Слово о полку Ігореві”, „Повість минулих літ”, „Ізборник” й інших простежується думка про зв’язок морального із прекрасним, а ідеалом краси є служіння батьківщині, сполучення духовного й фізичного (герої билин). У російському мистецтві затверджується гуманізм, що проявляється у великій теплоті, м’якості іконопису (Андрій Рубльов), у вищому розквіті церковного співу (Федір Селянин), з’являються кодекси церковних і світських правил („Стоглав” й „Домострой”), які ставили завдання морального й естетичного плану. У вихованні велика увага приділялася Людині – вінцю Божого творіння: його внутрішньому світу, фізичному стану, духовності. Традиція, що склалась в давньоросійській педагогіці, а саме: головне у вихованні – формування душі, „широсердної будови”, а не розвиток розуму, вела за принципом природодоцільності, по шляху виховання почуттів, пробудження гуманності до людей. Укоренилося навчання древніх російських моралістів, що щирий стан християнина є сум, страждання, а не радість. Як відомо, це відіб’ється й на українській філософській думці, критичній літературі й музиці ХІХ століття [7].

В ХVІІІ столітті І. Бецкой, К. Істомін, М. Ломоносов, М. Новіков, Ф. Салтиков, В. Татищев та інші приділяють найпильнішу увагу цілям і завданням, змісту естетичного виховання. Так, на розвиток здібностей учнів пропонує робити наголос М. Ломоносов, вважаючи, що художники, актори, музиканти повинні бути висококультурними й освіченими людьми [6].

Таким чином, ми бачимо, що поступово в навчальних закладах формуються основи організації спеціальної, музично-естетичної освіти, у яких звертається увага на загальноосвітню, художню, професійну підготовку, а також на зовнішній вигляд учнів, оздоблення навчальних закладів, розширюється сфера позанавчальної діяльності.

Вважаючи естетичне виховання частиною розумового виховання, розвиває теорію й практику естетичного виховання М. Новіков. Під естетичним вихованням він розуміє залучення дітей й юнацтва до мистецтва під час навчання, і включає в нього вивчення естетики, красномовства, поезії. Важливим вважає педагог облік природних задатків і здібностей кожної дитини, проте, кожен повинен знати „елементарні підстави витончених наук”, а викладання естетики повинне бути основою естетичного виховання. Крім того, він стверджує, що заняття по образотворчих мистецтвах потрібно проводити не тільки з тими, хто має здібності до них, але й з усіма вихованцями. Учений відзначає, що в процесі навчання треба дітей прилучати до мистецтва,

виховувати в них художній смак, розвивати здібності до створення посильних їм естетичних цінностей, а для навчання потрібні вчителі по окремих образотворчих мистецтвах [7].

Якомога раніше пропонує починати естетичне виховання й Д. Пісарєв, радячи звертати увагу на обстановку, будити в дитині здатність одержувати задоволення від спілкування з мистецтвом.

Засобами естетичного виховання В. Острогорський визначає природу, літературу, музику, мистецтво, побут, а шляхами його здійснення – родину, школу, самоосвіту, розуміючи під естетичним вихованням – насамперед виховання людини в почутті краси, добірності, у любові до прекрасного, високого, і не тільки в любові, але й у постійному діяльному прагненні до морального ідеалу” [7].

Особливо варто сказати про внесок у справу виховання К. Ушинського – великого педагога, що запропонував вихователям і педагогам конструктивні ідеї практично із всіх питань виховання. Вся його теорія заснована на вирішенні головного питання – мета людського життя, що розв’язується в дійсності з нескінченною розмаїтістю, а не по шляху, написаному вихователем. Теорія й практика повинні виступати на його думку в єдності, природодоцільно. Естетичне виховання вчений ставив у прямий зв’язок з моральним вихованням, а також вважав, що треба піклуватися про створення навколишнього оточення, що задовольняє естетичним і педагогічним вимогам. Крім цього, учений високо оцінював значення гарного співу як одного із засобів естетичного виховання. В „Питаннях про народні школи” учений пише: „Духовний розвиток, духовне виховання людини окремо й народу взагалі відбуваються не однією школою, а декількома великими вихователями: природою, життям, наукою й релігією. Але неважко переконатися також, що уроки цих великих вихователів людини чинять на його душу розвиваючий вплив тільки тоді, коли душа ця хоч скільки-небудь до того підготовлена” [11].

Самостійну галузь музичної культури України становило мистецтво кобзарів, виникнення якого сягало витоків давньослов’янського епосу. Впродовж віків кобзарі й лірники створювали і виконували твори про головні події історії народу, його героїв. Свого розквіту кобзарське мистецтво досягло у XVI – XVII ст. Спеціальним універсалом від 1652 року Богдан Хмельницький висловив свою увагу до долі кобзарів, віддав данину тій ролі, яку вони відіграли у визвольній боротьбі українського народу. „Музика – рідна сестра релігії”, – свідчить старий афоризм християнського світу. Духовна музика супроводжувала людину, незалежно від її походження і соціального стану, протягом усього життя. Вікові традиції церковної музики охороняли монастирі. До занепаду багатьох традицій і досягнень народної школи в Україні, поряд з кріпосним правом, призвела насильницька русифікація культури, яку послідовно проводив церковний уряд.

Можна припустити, що практика естетичного виховання започаткована ще легендарними братами-просвітителами IX ст. Кирилом і Мефодієм, діяння яких було відзначено Нестором-літописцем. Просвітителі із Солуні переклали Апостол і Євангеліє, і „раді були слов'яни, що почули [слова] про велич божу своєю мовою. А після цього переклали вони Псалтир, і Октоїх, і інші книги” [*Літопис*, с. 15.].

Певною мірою своєрідний процес естетичного виховання здійснювався Ярославом Мудрим: зведення собору Святої Софії в Києві, відкриття школи та бібліотеки. Фактично кожний історичний період в історії України так чи інакше пов'язаний з проблемою естетичного виховання, але логічним підсумком цього процесу стає створення Києво-Могилянської академії (1632), що органічно поєднувала просвітницьку діяльність з естетичним удосконаленням особистості і являла собою яскраву модель зв'язку педагогіки та естетики. „Києво-Могилянську академію порівнюють з такими національними святинями і світочами знань, як Оксфорд у англійців, Сорбонна у французів, Карлів університет у чехів, Ягеллонський університет у поляків” [*Історія світової культури / Під ред. Л. Т. Левчук. – К., 1997. – С. 432*].

У практиці освіти і виховання Києво-Могилянської академії було природно відбито специфіку української національної культури, що, з одного боку, нерозривно пов'язана з власним корінням, давньо-слов'янським світосприйняттям, специфікою давньослов'янської міфології, а з іншого – безпосередньо співвіднесена із загальноєвропейським культуротворчим процесом, орієнтована на теоретичні пошуки науки Нового часу. Тут показовими видаються трансформація у площину української культури естетичних принципів бароко і виникнення нового, унікального явища – українського бароко.

Просвітництво відкрило добу формування національних культур і обміну духовними цінностями між європейськими і особливо слов'янськими народами. Новий час висунув поняття людини як енциклопедично освіченої особистості. Завдання виховання людей Нового часу вирішувала світська школа, що була створена. Шкільна освіта, якою раніше неподільно керувала церква, переходила до держави. Загальнокультурні процеси ламали вікові традиції навчання музики як виключно хорового співу.

Потреби і зростання популярності світської культури диктували необхідність паралельної підготовки вихованців на оркестрових інструментах. Зачинателем цього процесу стала Глухівська школа (заснована у 1738 р.), де навчались співу і грі „на скрипці, гусях, бандурі...”. Іншим вогнищем власне професійної музичної освіти в Україні став клас вокальної й інструментальної музики, відкритий в 1773 р. при Харківському казенному училищі. Щорічно десять малолітніх півчих відряджали з училища до Придворної співацької каголи. Таким чином, система музичної освіти зберігалася за всіх неодноразових змін статусів загальноосвітніх закладів до 60-х років. Ця

система відображала з одного боку, головні принципи державної загальноосвітньої системи з характерною для неї диференціацією за соціальною ознакою, з другого боку, стан музичної культури, що органічно поєднувала взаємо проникливі потоки духовної, світської і народної музичних культур. Участь у музично-педагогічному житті України представників різних національних шкіл активно впливала на розвиток музичної культури, що сприяло професіоналізації усіх її сторін, у тому числі освіти.

Список використаної літератури

- 1. Калашник Н. Г.** Історико-педагогічна генеза формування естетичних смаків учнівської молоді у процесі навчально-виховної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: 13.00.01 / Н. Г. Калашник. – К., 2004. – 38 с.
- 2. Кривцун О. А.** Эстетика: учебник / Кривцун О. А. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 434 с.
- 3. Михаськова М. А.** Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 „теорія та методика навчання музики і музичного виховання” / М. А. Михаськова. – Тернопіль, 2007. – 20 с.
- 4. Лихачев Б. Т.** Методологические основы педагогики / Б. Т. Лихачев. – Самара: Изд-во СИУ, 1998. – 199 с.
- 5. Рапацкая Л. А.** Русская художественная культура: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по пед. спец. / Л. А. Рапацкая. – М.: ВЛАДОС, 1998. – 607 с.
- 6. Репринцев А. В.** Эстетическое отношение личности к действительности: сущность, структура, формирование / А. В. Репринцев; Курский гос. пед. ун-т. – Курск: КПТУ, 2000. – 182 с.
- 7. Смирнов Б. Ф.** К проблеме типологии слушателей симфонических концертов / Б. Ф. Смирнов // Социологические исследования. – 2004. – № 10. – С. 86 – 89.
- 8. Тарасов Г. С.** О неповторимости человеческой личности / Г. С. Тарасов // Вопросы психологии. – 1989. – № 3. – С. 122 – 126.
- 9. Теплов Б. М.** Психологические вопросы художественного воспитания / Б. М. Теплов // Из истории педагогической мысли России (1941 – 1985): сб.: в 2 кн. / РАО, Ин-т теорет. педагогики междунар. исслед. в образовании; под общ. ред. М. И. Кондакова. – М., 1993. – Кн. 2. – С. 50 – 62.
- 10. Ушинский К. Д.** Собрание сочинений: в 11 т. / К. Д. Ушинский; сост. В. Я. Струминский. – М.; Л.: АПН РСФСР, 1948 – 1952. – 11 т.
- 11. Холопова В. Н.** Музыка как вид искусства: учеб. пособие для студентов вузов искусств и культуры / В. Н. Холопова; Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского. – СПб.: Лань, 2000. – 319 с. – (Мир культуры, истории и философии).

Сергієнко А. В. Генезис розвитку музично-естетичних цінностей особистості

Статтю було присвячено генезису розвитку музично-естетичних цінностей особистості, які можуть бути взяті за основу при дослідженні

процесу формування фахової музично-естетичної культури спеціалістів у навчальному середовищі. Сформульовано узагальнене визначення музично-естетичних цінностей особистості у кожному історичному епоху людства.

Таким чином, у статті визначено, що поступово в навчальних закладах формуються основи організації спеціальної, музично-естетичної освіти, у яких звертається увага на загальноосвітню, художню, професійну підготовку, а також на зовнішній вигляд учнів, оздоблення навчальних закладів, розширюється сфера позанавчальної діяльності.

Ключові слова: мистецтво, музично-естетичні цінності, музично-естетичні цінностей особистості, естетичне виховання, музична культура.

Сергиенко А. В. Генезис развития музыкально-эстетических ценностей личности

Статья была посвящена генезису развития музыкально-эстетических ценностей личности, которые могут быть взяты за основу при исследовании процесса формирования профессиональной музыкально-эстетической культуры специалистов в учебной среде. Сформулированы обобщенное определение музыкально-эстетических ценностей личности в каждую историческую эпоху человечества.

Таким образом, в статье определено, что постепенно в учебных заведениях формируются основы организации специальной, музыкально-эстетического образования, в которых обращается внимание на общеобразовательную, художественную, профессиональную подготовку, а также на внешний вид учащихся, отделка учебных заведений, расширяется сфера внеучебной деятельности.

Ключевые слова: искусство, музыкально-эстетические ценности, музыкально-эстетические ценности личности, эстетическое воспитание, музыкальная культура.

Sergienko A. V. Genesis of Development Musical-aesthetic Values of Personality

The article deals with the genesis of the development of the musical-aesthetic values of personality, which can be taken as the basis for the study of the formation of professional musical-aesthetic culture professionals in the learning environment. It was generalized the definition of the musical-aesthetic values of personality in each historical epoch of mankind.

Thus, the article states that in schools gradually formed the foundations of a special, musical and aesthetic education, which draws attention to the general, artistic, vocational training, as well as the appearance of students finishing schools, the range of extracurricular activities. Participation in musical and pedagogical life of Ukraine representatives of various national schools actively influence the development of musical culture, which contributed to the professionalization of all parties, including education.

Key words: art, musical-aesthetic values, musical-aesthetic value of personality, aesthetic education, musical culture.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2013 р.

Прийнято до друку 24.01.2014 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Чернуха Н. М.

УДК 378–057.87(477)

М. М. Чумак

**СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ
(90-ті роки ХХ ст.)**

Проблема участі студентської молоді в управлінні навчальними закладами, студентське самоврядування має свою історію. У радянський період центральні освітні управлінські органи, керуючись вказівками партії, рекомендували адміністраціям навчальних закладів залучати молодь до управління ними, практикувати у роботі студентських колективів самоврядування, роль якого більшою мірою зводилася до чіткого виконання вказівок „зверху”. Демократична за своєю суттю сфера громадської активності молоді в значній мірі набула декларативного характеру, була заідеологізованою.

За роки незалежності української держави відбулися значні зміни у сфері освіти. По-новому, з урахуванням нових концептуальних засад розвитку вищої школи в Україні, викладених у Законі України „Про вищу освіту” відбувається залучення студентської молоді до управління навчальними закладами почало діяти студентське самоврядування. У 90 - х роках цей напрямок суспільної активності студентської молоді став по суті одним з перших спроб запровадження демократичних принципів у розвитку вищої школи, формування громадянської позиції юнаків і дівчат [1, с. 12].

Проблема участі студентської молоді в управлінні навчальними закладами, розвиток студентського самоврядування у ВНЗ України в період незалежності має невелику історіографію. Це, зокрема, „Студентське самоврядування для „чайників” за редакцією А. С. Михайлюка [2], методичний збірник „Європейська практика студентського самоврядування в університетах України” за редакцією Т. Буяльського [3]. Заслужують на увагу статті А. Костюченко, М. Новаченко [4], Б. Левківський [5], А. Кравченко [6] та ін. Правда, дослідження цієї проблеми періоду 90-х рр носить фрагментарний характер.